

«ՄԱՐՄԻՆ ԵՂԵԻ»

Մարգեղութիւն կը կոչենք Աստուծոյ յաւիտենական Որդւոյն մարդանալով այս երկրի վրայ ապրելուն խորհրդաւոր իրողութիւնը, որ բովանդակութիւնը կը կազմէ Նրնդեան և Աստուածայայտնութեան տօնին իմաստին:

Վստահարար ո՛չ ոք պիտի համարձակէր ըսելու թէ «խորհուրդ»ը ինքնին բացայայտութիւն մըն է: Ոչ ալ հնար է անշուշտ որ Եկեղեցւոյ բոլոր զաւակները հաւասարապէս մտաւորական ուսումնասիրութեան առարկայ կարենան ընել Քրիստոսի յայտնութեան տուեալները: Մանկական վստահութեան մը տիրական անհրաժեշտութիւնը ա՛յնքան քաղցրօրէն և զօրեղապէս զգացուց մեր Տէրը: Երբ կ'ըսենք թէ քրիստոնէական կրօնը պարզ է և մատչելի ամէնուն՝ մանկական այդ վստահութեան հընարաւորութեան վրայ չէ՞ որ կը յենունք մեծ մասամբ: Եւ այդ պարզութիւնը միթէ՞ տմենամեծ առաւելութիւններէն մէկը չէ՞ քրիստոնէական կրօնին:

Այլ սակայն ամէն գիտակից քրիստոնեայ սոսկումով միայն պէտք է դիտէ այն երեւոյթը, ըստ որում կարգ մը մարդիկ քրիստոնէական կրօնի պարզութեան մէջ պարապութիւն միայն կը տեսնեն: Այժմէական խորհողութեան տարրերէն բոլորովին զուրկ կը կարծեն Աւետարանի դիպելիկան (տրամասութիւնը): Անոնց համար դաւանանքի (=զօգմա) «Հինցած» և սովորական դարձած ձեւերը հնազիտական արժէք միայն ունին:

Կամ գէթ մարգեղութեան խորհուրդը, ինչպէս ունէ զօգմա, անոնք կը նկատեն հաւաստում մը, եղած այսպէս կամ այնպէս, որ «կեանք»ի հետ սերտ կապակցութիւն մը չունի իրապէս, և երկրորդական, երրորդական արժէք մ'ունի Աւետարանի կրօնքին բովանդակութեան մէջ: Կարեւորը, կ'ըսեն ասոնք, հաւատալը չէ, այլ ընելն է — որպէս թէ գիտակից մարդուն համար հաւատալը ընելուն հիմքը և սկիզբը եղած չըլլար, որպէս թէ ընելիք ինչը որոշողը հա-

ւատալը եղած չըլլար: Եւ կը մոռնան թէ հաւատալը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ հիմնապէս զրուած որոշ ճշմարտութիւններու նուիրուիլը՝ կեանքի ուղղութիւն մը տալու գործին մէջ:

Սակայն քրիստոնէական կրօնի ինչպէս բարոյական՝ նոյնպէս վարդապետական կալուածը ա՛յնքան հարուստ է խորունկ ճըշմարտութիւններով և մտածութիւններով՝ որքան թերեւ չէ ունէ կալուած՝ մարդկային իմացականութեան գործունէութեան դաշտին մէջ: Իսկ ասոնցմէ աւելի՛ անիկա հոգեկանութեան կատարելագործող պատկն ևս ունի:

Որքան ալ քրիստոնէական հասարակ Աստուածայայտնութեան տօնը կ'ողջունեն իրրեւ օր ուրախութեան և խնձղանքի, օր մը՝ որուն մէջ կրօնական բաժինը կը կազմէ թերեւ ոմանց կողմէ լոկ ներկայութիւն մը սուրբ պատարագի, և անդրադարձում մը Քրիստոսի ծննդեան աւետարանական պատմութեան, այստե հանդերձ մարգեղութեան խորհուրդին սեւն և սերտ խորութիւնը կա՛յ անոնց ներքին գիտակցութեան մէջ: Աստուծոյ որդւոյն այս աշխարհի վրայ յայտնութիւնը իրողութիւն մըն է, որ խաբիսիւր կազմած է զարերու հոգեւորական կեանքին, ուղղութիւն տուած է քրիստոնէական բարոյականին, և գործի լծած է քրիստոնեայ խորհողներու միտքերը:

Մարգեղութեան խորհուրդը, այսպէս, քրիստոնէական Եկեղեցիին մէջ ստեղծած է այլ ևս միջոցաւ մը, զոր ամէն քրիստոնեայ կը շնչէ բնազդաբար կամ գիտակցօրէն, այս կամ այն տատնանքով:

Կարճ խօսքով և արդի կզրերու վերածուելով՝ սա՛ է մարգեղութեան նշանակութիւնը: — Աստուած, այսինքն այս տիեզերքին բնազանցական հիմքը, կը ներկայանայ և կը թանձրանայ զգալի իրերու պարունակին մէջ. — ասիկա յայտնութիւնն է ընդհանրապէս: Այդ ներկայացման և թանձրացման իրողութիւնը գերազանց օրինակով մը քօղադերձուեցաւ և լուսաւորուեցաւ մարդկային հոգիին առջեւ, պատմութեան որոշ մէկ պահուն. — ասիկա քրիստոնէական յայտնութիւնն է: Տիեզերքի բնազանցական այս հիմքին ներկայացումն ու թանձրացումը տեղի կ'ուն-

նենայ զգալի իրերու պարունակին մէջ՝ հետզհետէ, աստիճանաբար, թէ՛ ըստ ինքնան իրրե իրողութիւն և թէ՛ մեզի համար իրրե առաւել կեանք և առաւել լոյս։— ասիկա ընթացքը և նպատակն է քրիստոնէական յայտնութեան։ Կիրարկելով զայս մարդկութեան, և փոխ առնելով Ս. Աթանասի հոգևոր բացատրութիւնը՝ Աստուած մարդացու որպէսզի մարդն աստուածանայ։

Արդ, առանց մարդկութեան՝ բուն կրօնքը չի կրնար գոյութիւն ունենալ իբր կրօնք։ Արիստականութենէն սկսեալ բաղմաթիւ հերետիկոսութիւններ ստուերած բերել կամ կործանարար հարուած մը տալ ուղեցին մարդկութեան խորհուրդին իրական և տիրական զիրքին՝ քրիստոնեային զիտակցութեան մէջ։ Եկեղեցին աստուածային իմաստութեամբ մը փշրեց այդ հերետիկոսները, ամէնքն ալ։

Փակագծի մէջ աւելորդ չէ յիշել հոս՝ թէ Բաղկեղտական սահմանումն ալ մեծ հարուած մը պիտի տար քրիստոնէական կրօնին էութեան՝ եթէ եղածին պէս ընդունուէր ան. բարեբախտաբար յոյն և կաթոլիկ եկեղեցիները որքան ալ կը պահեն վատանդաւոր եզրերը «երկու բնութեան» վարդապետութեան՝ սակայն բարեբաժ են զայն յարասութիւններով և նահանջներով։

Մարդկութեան խորհուրդին էական անհրաժեշտութեան համար է դարձեալ որ Գրիստոնէական Ուղղափառութիւնը մերժեկով կը մերժէ միւս կրօնները ճշմարիտ կրօններու շարքին մէջ գնել։

Առանց մարդկութեան գաւառանքին՝ կրօնքը պիտի մնար կա՛մ լոկ բնազանցական տեսութիւններու զրութիւն մը, առանց իրական և հիմնական կապի՝ մարդոց և անոնց կեանքին հետ, և կամ ալ բարոյականի հրամայականներու ամբողջութիւն մը, առանց ինքզինք պարտադրող հեղինակութեան մ'անոր ետին։

Եւ պէտք չէ երբեք մոռնալ՝ որ ո՛չ բնազանցականութիւնը, ոչ բարոյականութիւնը, և ո՛չ իսկ այս երկուքը միասին կարող են միանգամայն կամրջել Աստուծոյ և մարդուն միջև եղած անջրպետը։ Բնազանցութիւնը կը բնակի վե-

րանցական ոլորտին մէջ, որ մէկ ծայրն է իրականութեան. բարոյականը կը վերաբերի զուտ մարդկային պարունակին, որ միւս ծայրն է իրականութեան։ Մարդկութեա՛մբ միայն համապարփակ միութեան մը, հաղորդակից ամբողջութեան մը կը վերածուին բնական և բնազանցական երկու երեսները իրականութեան։

Աւետարանի կեդրոնական կորիզն է սէրը. սէրը իր լայնագոյն և տիեզերական առումով, ըմբռնուած իրրե արտադրալը բոլոր զանազան մասնաւոր սէրերուն, որոնք բոլորը կը ծայրամիտին աստուածային սիրոյն վրայ։

Մարդկութեան վերելքը, ամբողջ քաղաքակրթութեան ընթացքը, եվրոպիոնը իրագործումները չեն միթէ սկզբունքի մը՝ կամ աւելի ճիշդ սկիզբի մը՝ որ տեղ մը կը տանի Համազոյքը։

Եւ Աստուած սկիզբ մըն է որ մարդկութեամբ կ'իրագործուի, փրկութեան համար։

Ուստի մարդկութիւնը իմաստակներու կարծածէն շատ աւելի անասան հիմերու վրայ կը կենայ։

Սիրոյ այդ մի միայն իրականութիւնը երկու երեսներ ունի. Աստուծոյ սէրն առ մեզ, և մեր սէրն առ Աստուած(*):

Սիրոյ այս երկու երեսները մարդկութենէն պակաս ոե՛է բանով մը չեն կրնար իրական դառնալ, չեն կրնար միութեան մը վերածուիլ։ «Զի Աստուած ա՛յն պէս սիրեաց զաշխարհ, մինչև զորդին իւր միածին ետ», և յետոյ, իբր շարունակութիւն, միւս եզրը նախադասութեան — «զի ամենայն որ հաւատայ ի նա՛ մի կորիցէ, այլ ընկալցի զկեանս յաւիտեանականս»։ Յովհաննէս Աւետարանիչ մարդկութեան խորհուրդը այս մէկ համարին մէջ կը խտացնէ։ Աստուած տուաւ ինքզինք, և մարդիկ տուին իրենք զիրենք Գրիստոսի։ Ու եկեղեցիին պատմութիւնը զայդ իսկապէս կը ցուցնէ մեզի։

Տ. Վ. Ն.

(*) Այս եկիւմէն վերջինը նշանակելու համար ուսմի «կրօնական փորձառութիւն» խեղճուկ եւ ողորմելի բացատրութիւնը կը գործածեն։